

LUNDS
UNIVERSITET

”Jag identifierar mig med dem”

En kvalitativ studie om fyra kvinnors motivation
till ideellt tjejjoursarbete

Av: Jessica Forsberg

Kandidatuppsats SOPA63

Socionomprogrammet

VT 2015

Handledare: Carina Tigervall

ABSTRACT

Author: Jessica Forsberg

Title: "I identify with them". A qualitative study about four women's motivation to volunteer at young women's empowerment centers.

Supervisor: Carina Tigervall

Assessor: Anders Östnäs

Motivation to volunteer is a multidimensional phenomenon that has been the subject of research for many scholars. Studies have found that whilst concern for others is a common drive, factors as personal experiences and political values also contribute to people's motivation to engage in voluntary work. The aim of this study was to specifically examine the motivation to volunteer amongst young women who are engaged in activities at young women's empowerment centers, called *Tjejjouren* in Swedish. Based on semi-structured interviews with four women volunteers I discussed four major themes of motivation: concern for others, self-concern, sisterhood and political participation. Firstly, I addressed the origin of the volunteers' concern for the specific issues experienced by young girls. Secondly, I brought up the women's identification with the young girls that they are helping and moved on to discussing the solidarity felt between the volunteers and other women. Lastly, I argued that the voluntary work that is carried out in young women's empowerment centers is a manifestation of political participation. Gender theory, interaction ritual theory, the concept of political spheres and radical feminism was used and led to the conclusion that a major aspect of the interviewees' motivation to volunteer was their personal experiences of being women in a patriarchal society, and that the solidarity between them resulted in a sisterhood that was vital for a positive volunteering experience and the continuation of their engagement.

Key words: young women's empowerment centers, voluntary work, motivation, gender, sisterhood

Nyckelord: tjejjouren, ideellt arbete, motivation, genus, systerskap

Förord

Ett varmt tack till de fyra kvinnor som har deltagit i den här studien, utan er hade detta inte varit möjligt och jag har funnit det otroligt roligt, intressant och inspirerande att prata med er! Jag vill även tacka min handledare Carina Tigervall för ett givande utbyte med bra respons och tankar. Slutligen vill jag också tacka min mamma, som har stöttat mig genom hela processen, mina korridorgrannar som har pluggat med mig till sent på nätterna och mina vänner som har tagit ut mig på promenader, diskuterat idéer och bjudit mig på mat när stressen varit för hög.

1 INLEDNING	1
1.1 PROBLEMFÖRMULERING	1
1.2 SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR	2
2 BAKGRUND	2
2.1 ROKS OCH UNIZON	3
<i>Splittringen</i>	3
2.2 TJEJJOUREN	3
3 BEGREPPSDEFINITION	4
"Kvinnan".....	4
Övriga begrepp	4
4 KUNSKAPSLÄGE	4
4.1 MOTIVATION TILL IDEELLT ARBETE	4
<i>Att ge och att ta emot</i>	6
<i>Betydelsen</i>	6
5 TEORI	7
5.1 GENUSSYSTEMET	7
<i>Mannens maktposition</i>	8
5.2 RADIKALFEMINISM	8
<i>Kvinnors organisering</i>	9
5.3 INTERAKTIONSRITUALER	9
<i>Emotionell energi</i>	10
5.4 POLITISKT DELTAGANDE.....	10
<i>Den civila sfären</i>	11
<i>Den personliga sfären</i>	11
6 METOD	11
6.1 SEMISTRUKTURERADE INTERVJUER	12
6.2 GENOMFÖRANDE OCH KODNING	12
<i>Bearbetning av material</i>	13
6.3 TILLFÖRLITLIGHET.....	13
6.4 FÖRFÖRSTÅELSE	13
6.5 FORSKNINGSETISKA ÖVERVÄGANDEN	14
6.6 URVAL.....	15
<i>Intervjupersonerna</i>	15
7 RESULTAT OCH ANALYS	16
7.1 ATT HJÄLPA ANDRA	17
<i>Utsattheten</i>	18
<i>Hjälp till en är hjälp till flera</i>	19
<i>Den omhändertagande kvinnan</i>	20
7.2 ATT HJÄLPA SIG SJÄLV	21

<i>Att vara kvinna</i>	21
7.3 SYSTEMSKAPET	23
<i>Att hävda sin position</i>	24
7.4 DET PERSONLIGA ÄR POLITISKT	25
<i>Målet</i>	26
<i>Politiskt intresse</i>	27
8 SLUTDISKUSSION	28
<i>Inför framtida forskning</i>	29
<i>Socialt arbete</i>	29
9 REFERENSER	30
10 BILAGOR	32
<i>Intervjuguide</i>	32

1 Inledning

Att leva som kvinna i ett samhälle som är uppbyggt med patriarkala strukturer och kvinnoförakt som grund är minst sagt en stor utmaning. Under historiens gång har kvinnor fått kämpa hårt för sina rättigheter och än finns det mycket kvar att göra, även i ett land som Sverige. Den här studien handlar om fyra unga kvinnor och deras erfarenheter, ideella engagemang och motstånd mot patriarkala normer.

1.1 Problemformulering

Den svenska kvinnojour rörelsen etablerades under 1980-talet med fokus på kvinnors rätt till sina egna kroppar och stöd riktat till kvinnor som blivit utsatta för våld (SOU 2004:59: 55). Ur kvinnojour rörelsen växte sedan tjejjour rörelsen fram och år 1996 startades den första tjejjouren i Sverige. Idag finns det över 60 aktiva jourer runtom i landet som startas och drivs på initiativ av ideellt arbetande unga kvinnor som genom mejl, chatt och telefonkontakt erbjuder råd och stöd till alla unga som definierar sig som tjejer (Tjejjouren). År 2013 hade de tjej- och ungdomsjourer som är medlemmar i riksförbunden Unizon och Roks 21 011 respektive 7744 stödkontakter (Unizon, 2014; Roks), vilket gör dem till den största internetplattformen för stöd till barn och unga i Sverige (Unizon, 2015).

Stöd specifikt riktat till unga tjejer och kvinnor är av yttersta vikt då de tillhör en grupp i samhället som, på grund utav de patriarkala samhällsstrukturer som höjer mannen över kvinnan (Hirdman, 2001: 5f; Gemzöe, 2002: 45), är väldigt utsatt. Detta kan vi se bland annat genom den ökande psykiska ohälsan bland unga kvinnor och tjejer, vilket rapporter både från Statistiska centralbyrån och från Socialstyrelsen visar. Exempelvis så rapporterade 25 % av kvinnorna i åldern 16-24 år att de led av besvär såsom ängslan, oro och ångest under år 2012 (SCB, 2014: 23) och Socialstyrelsens rapport från 2013 visar att ångest, depression och självmordsförsök ökar bland gruppen unga kvinnor (Socialstyrelsen, 2013: 15). Dessa siffror visar tydligt på ett behov av det stöd som exempelvis tjejjouren har att erbjuda men hur kommer det sig att unga kvinnor väljer att engagera sig ideellt i rörelsen?

Att arbeta ideellt kan ha sin grund i många olika faktorer, vissa har egna erfarenheter av social utsatthet och vill hjälpa andra i liknande situationer, andra vill ha praktisk erfarenhet inför en framtida karriär medan ytterligare andra brinner för en specifik fråga eller organisation (Cnaan & Goldberg-Glen, 1991: 271f). Den ideologiska övertygelse som kan motivera människor att ge stora delar av sin tid och kunskap till en organisation eller rörelse skapar en social identitet och därmed en form av samhörighet och solidaritet med de personer som delar

ens åsikter (Rodgers, 2010: 287; Jost & Amodio, 2012: 55). Tjejjouren utgår från en feministisk ideologi som ska ligga till grund för bemötandet av stödsökande tjejer och på tjejjourens hemsida står det: ”Och den här sidan, Tjejjouren.se, är inte bara ett bevis på att tjejjourrörelsen blomstrar. Utan också på att feminismen lever, mer än någonsin!” (Roks, 2008: 4; Tjejjouren). När en organisation drivs med en ideologisk utgångspunkt som denna finns det även ett grundläggande mål att nå ut med rörelsens budskap till det resterande samhället och därmed skapa förändring (Chen, Howard & Queen, 2013: 866). En sådan ideologisk övertygelse karaktäriseras även av en känslomässig investering, vilket en studie om betald aktivism inom Amnesty International har visat (Rodgers, 2010: 274ff).

Det finns således ett samband mellan ideellt arbete och politisk ideologi samt strävan efter samhällsförändring. Eduard (se SOU 2004:59: 72) menar också att kvinnors organisering alltid är politisk, då det är ett sätt att praktisera samt vidga sina demokratiska rättigheter och skapa forum för kvinnor att verka i. Mot bakgrund av detta, och då tjejjouren tillhandahåller ideellt socialt arbete samt är en organisation som är uttalat feministisk, finns det anledning att undersöka de engagerade kvinnornas motivation samt huruvida det finns en politisk dimension i deras ideella arbete.

1.2 Syfte och frågeställningar

Studiens syfte är att undersöka unga kvinnors motivation till att engagera sig ideellt i tjejjoursverksamhet.

- Varför har de unga kvinnorna valt att engagera sig ideellt specifikt för gruppen unga tjejer?
- På vilket sätt kan kvinnornas ideella tjejjoursarbete förstås som en form av politiskt deltagande?

2 Bakgrund

För att skapa en förståelse för den kontext som denna studie utgår från krävs en bild av tjejjouren som organisation samt de riksförbund som olika tjejjourer är anslutna till, Roks och Unizon. Detta kapitel inleds med en kort presentation av dessa två förbund samt tjejjourens historia och verksamhet.

2.1 Roks och Unizon

Roks och Unizon är de två största riksförbunden för tjej- och kvinnojourer i Sverige. Båda är partipolitiskt och religiöst obundna samt uttalat feministiska och menar att den främsta orsaken till mäns våld mot kvinnor är mäns överordnade position i samhället. Riksförbundens arbete rör sig framförallt om att tillvarata medlemsjourernas intressen, bevaka relevant information samt arbeta opinionsbildande. Roks och Unizon samlar omkring 120 medlemsjourer vardera där arbetet fokuseras på att erbjuda stöd och skydd åt kvinnor, tjejer och barn som utsätts för våld eller på annat sätt är i behov av hjälp (Roks; Unizon).

Splittringen

Ursprungligen var Roks det enda riksförbund som Sveriges kvinno- och tjejjourer kunde vända sig till. Detta ändrades år 1996 då 16 kvinnojourer bröt sig ur Roks efter interna konflikter och bildade riksförbundet SKR, numera Unizon (Roks, 2014; Unizon, 2015). De meningsskiljaktigheter som ledde till utbrytningen grundade sig i ideologiska skillnader, exempelvis gällande mäns deltagande i kvinnojoursarbetet. Roks sågs som extrema och ville fortsätta vara kvinnoseparatistiska medan de jourer som sedan bildade Unizon ville samarbeta aktivt med män som delade deras ideologi (Roks, 2014). Åsikterna kring exakt vad konflikten bestod i går isär men idag har Roks och Unizon ett aktivt samarbete kring exempelvis Tjejjouren.se, tjejjourernas gemensamma internetplattform (Tjejjouren, 2013), och arbetar tillsammans mot sitt gemensamma mål med en värld fri från våld mot kvinnor, tjejer och barn.

2.2 Tjejjouren

Tjejjourerörelsen har vuxit fram ur kvinnojourerörelsen och den första tjejjouren i Sverige startades år 1996. Idag finns det över 60 aktiva tjejjourer som erbjuder råd och stöd till alla unga som definierar sig som tjejer. De personer som är engagerade inom tjejjourerörelsen arbetar främst ideellt och i sitt arbete erbjuder dem hjälp till unga tjejer genom exempelvis chatt, mejl och telefon men även genom diverse skolprojekt eller annan verksamhet som den enskilda tjejjouren driver. Målet är att skapa trygga rum där unga tjejer kan få stöd för att tackla de problem och frågor som de upplever i ett ojämlikt samhälle. Förutom de faktiska jourerna har rörelsen även en hemsida, Tjejjouren.se, som samlar information kring tjejjourerörelsen, de aktiva jourerna i landet samt texter och fakta kring kroppen, menstruation, psykisk ohälsa och andra frågor som kan vara relevanta för unga tjejer. Hemsidan präglas av en uttalat feministisk värdegrund och har ungefär 23 000 unika besökare i veckan (Tjejjouren).

3 Begreppsdefinition

För att underlätta läsningen av samt förståelsen för denna studie förklarar jag i detta kapitel en del av mitt språkval samt dess användning.

”Kvinnan”

Eftersom samtliga intervjupersoner definierar sig som kvinnor och då tjejjouren och deras riksförbund främst är kvinnoseparatistiska har jag i analysen främst använt pronomenet ”hon” samt ordet ”kvinna” för att beskriva den aktuella gruppen. Med dessa ord åsyftas samtliga personer som definierar sig som kvinnor och därmed tillhör tjejjourens målgrupp. Detta innebär inte att det är enbart personer som passerar som kvinnor som upplever en underordning i det patriarkala genussystemet i vårt samhälle eller att alla som könsas som kvinnor vill använda sig av pronomenet ”hon”.

Övriga begrepp

Nedan följer en kort redogörelse för några relevanta begrepp som används i studien.

Cisperson: En person vars juridiska kön, det kön hen blivit tilldelad vid födseln, könsidentitet samt könsuttryck hänger ihop enligt rådande normer (Transformering, 2015).

Icke-binär: En person som definierar sig som mellan eller bortom vårt samhälles traditionella könsuppdelning kvinna-man (Transformering, 2015).

Transperson: Ett paraplybegrepp som innefattar alla människor som på något sätt identifierar sig som trans (Transformering, 2015).

4 Kunskapsläge

Ideellt arbete är ett väl etablerat forskningsområde där det görs och har gjorts mycket studier med olika fokus och perspektiv på fenomenet. I detta kapitel kommer en redogörelse för en del av den forskning som finns gällande just motivation till ideellt arbete samt den betydelse som volontärer tillskriver sitt engagemang.

4.1 Motivation till ideellt arbete

Ideellt arbete är en grundläggande del i ett välfungerande civilsamhälle och för att frivilligsektorn ska kunna fortsätta existera krävs det att människor vill fortsätta att engagera sig (Hustinx, Handy, Cnaan, Brudney, Pessi & Yamauchi, 2010: 350). Varje år ägnar miljontals personer världen över tid åt att hjälpa andra genom ideellt arbete, varav i Sverige

ungefär hälften av den vuxna befolkningen, och de faktorer som kan motivera människor till att engagera sig är många (Clary, Ridge, Stukas, Snyder, Copeland, Haugen & Miene, 1998: 1516; von Essen, 2008: 3). Ram A. Cnaan och Robin S. Goldberg-Glen (1991: 271f) lyfter i sin studie fram 28 aspekter som på olika sätt kan motivera människor att arbeta ideellt. Några av de motiv som nämns är religiös övertygelse, vilja att förändra sociala orättvisor i samhället, identifiering med en organisations mål och personlig utveckling eller vinning. Dessa motiv går även att finna i en jämförelse mellan universitetsstudenters motivation till ideellt engagemang i länderna Belgien, Canada, USA, Kina, Finland och Japan, då forskarna fann att de dominerande motiven till att arbeta ideellt var gemensamma för samtliga länder (Hustinx *et al.*, 2010: 363). De vanligast förekommande motiven var exempelvis att det fanns ett värde i att hjälpa andra samt att det upplevdes som viktigt att arbeta för en god sak. Ytterligare en studie på området, vars syfte var att belysa sex personliga och sociala funktioner som ett ideellt engagemang kan fylla, fann liknande resultat (Clary *et al.*, 1998: 1517f). Den första funktionen som redovisades i studien är kopplad till individens värderingar och det ideella arbetet används i detta fall som ett sätt att ge uttryck för grundläggande värden. En annan funktion är individens behov eller vilja att öka sina kunskaper, färdigheter eller förmågor genom att arbeta som volontär medan en tredje funktion syftar till att tillfredsställa personens sociala behov. Utöver detta kan erfarenheten som ideellt arbete ger även användas som ett sätt att förbättra sina karriärmöjligheter eller på olika sätt tillfredsställa egna individuella behov. I det sistnämnda fallet kan engagemanget användas både för att skydda jaget mot negativa eller svåra känslor och som ett sätt att förstärka personens självkänsla eller andra positiva känsloupplevelser. Om individen upplever någon form av belöning eller bekräftelse kopplat till den specifika funktion som är dominerande hos denne så kommer det ideella engagemanget att kännas roligt samt givande och därmed fortgå under en längre period (Clary *et al.*, 1998: 1528).

Motivationen till att arbeta ideellt är med andra ord sällan endimensionell utan flera olika typer av motiverande faktorer kan samspela hos en person (Cnaan & Goldberg-Glen, 1991: 281). Kontentan är dock att människor kommer att fortsätta engagera sig ideellt så länge de upplever arbetet som givande och tillfredsställande för deras individuella behov, oavsett om det rör sig om ett självcentrerat eller altruistiskt sådant (Cnaan & Goldberg-Glen, 1991: 281; Clary *et al.*, 1998: 1528).

Att ge och att ta emot

En studie genomförd av Eva Jeppsson Grassman (1997: 44ff) visar att en viktig motiverande faktor för de personer som engagerar sig ideellt är upplevelsen av att ge något till människor och att det också skapar känslan av att få något tillbaka. Detta är något som framförallt kvinnorna i studien talar utförligt om, bland annat genom att tala om ”personligt utbyte” samt att de uppskattar möjligheten att få visa medmännisklighet och ge utsatta människor hopp. Resonemangen om att ge samt få detta ”något” kan relateras till tendensen dessa intervjupersoner har att reflektera kring det ideella arbetet i relation till sig själva, sina upplevelser och erfarenheter, vilket tyder på att deras ideella engagemang framförallt är av personlig karaktär (Jeppsson Grassman, 1997: 31).

Betydelsen

Johan von Essen har i sin avhandling (2008: 3) fokuserat på den betydelse som volontärer tillskriver sitt ideella arbete, en aspekt av området som är relativt utforskad. Den betydelse som människor ger sitt ideella arbete är ett uttryck för deras samhälls- och människosyn och denna form av organisering och engagemang kan tjäna som ett sätt för medborgarna att förändra samhället (von Essen, 2008: 3f). Trots att många motiveras till volontärarbete på grund av personliga värderingar eller åsikter är det få personer som beskriver dessa ideologiska ståndpunkter explicit. Istället talar de i mer allmänna resonemang, som att de kämpar för en mer hållbar miljö eller ett mer rättvist och humant samhälle, utan att närmare precisera hur ett sådant skulle se ut (von Essen, 2008: 124). Mycket visar dock på att det ideella arbetet skiljer sig från förvärvsarbete på det sättet att det anses bottna i ett engagemang, ett intresse för en specifik fråga, organisation eller aktivitet och att engagemanget tillskrivs en politisk dimension (von Essen, 2008: 115ff). Detta brinnande intresse och den meningsfullhet som beskrivs som en grundläggande aspekt av det ideella arbetet ges en stor betydelse men inte heller denna talas det utförligt om (von Essen, 2008: 133ff).

Det ideologiska engagemang som många gånger kännetecknar det ideella arbetet finns även inom sociala rörelser och olika former av betald aktivism. Kathleen Rodgers (2010: 273) har genomfört en studie av Amnesty International där den känslomässiga investeringen i organisationen står i fokus, något som beskrivs som själva kärnan i motivationen till samt upprätthållandet av en social rörelse. Även om studien berör betald aktivism och inte ideellt arbete finns det en koppling då det i båda fallen ofta finns en ideologisk eller politisk grund i människornas engagemang. Rodgers (2010: 275ff) belyser bland annat att de starka känslor

som är kopplade till värderingar är en viktig del i möjliggörandet av organiserad aktivism och att det är just dessa uttalade ideologier som ger sociala rörelser ett sådant massivt stöd. Den känslomässiga investering som präglar engagemang i sociala rörelser får dock som konsekvens att människor kan uppleva ett tvång att prestera eller vara engagerade, vilket blir ett stressande moment för många (Rodgers, 2010: 287).

5 Teori

Det teoretiska ramverk som har applicerats i denna studie består av Yvonne Hirdmans *genussystem*, *radikalfeminism*, Randall Collins resonemang kring *interaktionsritualer* och *emotionell energi* samt konceptet *politiskt deltagande*. Dessa teoretiska utgångspunkter har tillämpats på grund av de möjligheter de erbjuder att förstå människors positioner i samhället, upplevelsen av de sociala kontexter de verkar i samt den politiska dimensionen i deras agerande. Genussystemet har gett möjligheten att förstå intervjupersonernas positioner och personliga erfarenheter utifrån ett mer strukturellt perspektiv, vilket är relevant då dessa aspekter utgör ramen för den sociala verklighet som kvinnorna agerar inom. Radikalfeminismen har i sin tur använts för att förklara den gemenskap och styrka som finns inom tjejjourens verksamhet, medan emotionell energi har syftat till att beskriva samt förstå det emotionella utbyte som sker under en interaktionsritual mellan individer och/eller grupper. Begreppet är relevant för att ge en förståelse för kvinnornas konkreta upplevelser av sitt ideella engagemang och det känslomässiga utbyte som sker i interaktionen med andra tjejer och kvinnor. Gällande politiskt deltagande appliceras det för att skapa en förståelse för den politiska dimensionen i kvinnornas tjejjoursarbete. Nedan följer en redogörelse för de teoretiska perspektivens betydelse och användning.

5.1 Genussystemet

Genus är ett begrepp som började användas inom kvinnoforskningen på 1980-talet i ett försök att beskriva samt förstå kön som något socialt konstruerat. Ett genusperspektiv syftar således till att belysa samtliga aspekter kring vår förståelse av kön samt dess inverkan på samhället och människan (Hirdman, 2001: 11ff).

Yvonne Hirdman (2001: 5f) menar att samhällets förståelse av genus är grunden till det som hon kallar för genussystemet, den struktur som utgår från kön som något binärt samt dikotomt och som skapar kvinnans systematiska underordning i samhället. Denna förståelse av genus får både som konsekvens att andra könsidentiteter än ciskvinna och cisman osynliggörs samt

att kvinnan enbart definieras, och även existerar, i förhållande till och i jämförelse med mannen (Hirdman, 2001: 27ff). Det ständiga jämförandet mellan kvinnan och mannen skapar föreställningen att de är varandras motsatser, där han får representera det goda, det hela och det rena medan hon ses som ond, ofullkomlig och smutsig (Hirdman, 2001: 35ff). Genussystemet bildar även en uppsättning regler som skapar tydliga ramar kring vad kön är samt hur människor bör agera i relation till sitt kön. Den bild som målas upp av exempelvis kvinnan blir ett ouppnåeligt ideal som höjs till skyarna samtidigt som kvinnor som inte når detta omöjliga ideal, det vill säga alla, skuldbeläggs och nedvärderas (Hirdman, 2001: 43f).

Mannens maktposition

Sättet att tala om genus både skapar och speglar en verklighet som systematiskt ger cismannen en överordnad position i förhållande till det resterande samhället (Hirdman, 2001: 25). Grunden till mannens överordning ligger i att han är normbärare i samhället, en position som gör honom till den könlöse nummer ett medan alla andra existerar för hans förnöjelse (Hirdman, 2001: 69f). Att vara normbärare innebär framförallt att skapas till människa medan kvinnan och andra icke-män skapas till och definieras som sitt kön och de egenskaper som deras kön tillskrivs. Denna manliga maktposition skapas och upprätthålls genom det Hirdman benämner som *homosociala situationer*, sammanhang där männen manifesterar sin samhörighet och därmed hävdar sin position och möjlighet att utöva makt över andra (Hirdman, 2001: 70). Ytterligare ett sätt att utöva samt upprätthålla den manliga maktpositionen ligger i de existerande könsrollerna, där den starke mannen förväntas ta hand om den mindre och svagare kvinnan – så länge hon betar sig ”rätt”. Att mannen bör ta hand om kvinnan märks bland annat i ekonomiska aspekter medan den kvinnliga könsrollen karaktäriseras av ett omhändertagande av man, hus och barn. De vitt skilda könsrollerna skapar en tydlig maktobalans då förväntningarna på kvinnan har använts för att begränsa hennes handlingsutrymme och frihet (Hirdman, 2001: 80ff). Förutom att kvinnans underordning bestämmer ramarna för hennes existens så har hon själv skapats till att bli en del i *självklarheten*, det yttersta uttrycket för internaliseringen av genussystemet (Hirdman, 2001: 75). De aspekter som har redovisats ovan utgör grunden i den könsmaktsordning som genomsyrar vår kultur samt vårt synsätt och skapar vårt samhälle till något i grunden ojämnt.

5.2 Radikalfeminism

Ur västvärldens kvinnorörelse föddes under 1960-talet det som kallas för *radikalfeminism*, den feministiska inriktning som menar att kvinnor är förtryckta i egenskap av att vara just kvinnor (Gemzöe, 2002: 45). Syftet är att förstå kvinnors position i världen med utgångspunkt

i deras egna personliga erfarenheter av det patriarkala förtrycket. Genom slagordet ”det personliga är politiskt” ligger fokus på förtrycket i den privata sfären, som exempelvis kontrollen av kvinnor inom familjen, våld mot kvinnor, sexuellt förtryck och det utbredda kvinnoföraktet (Gemzöe, 2002: 45f). Radikalfeminismens senare utveckling menar även att kön är något socialt konstruerat och att både vår föreställning om kön som något binärt samt de normer kring hur människor förväntas vara baserat på detta är en produkt av patriarkatet (Gemzöe, 2002: 47ff). Ytterligare en grundpelare i den radikalfeministiska teorin är kritiken av den påbudna heterosexualiteten, som ses som en orsak till att kvinnor känner en samhörighet och ett behov av män, vilket i sin tur får som konsekvens att även kvinnorna själva sätter mäns intressen före sina egna. Detta är ett uttryck för det internaliserade kvinnoföraktet och ett exempel på kvinnors deltagande i nedvärderingen av sig själva, vilket enbart kan brytas genom att de bygger upp relationer och gemenskaper med andra kvinnor (Gemzöe, 2002: 48).

Kvinnors organisering

Det revolutionerande med radikalfeminismen låg i dess organisering, där kvinnor för första gången bildade separatistiska forum fria från män där de kunde dela erfarenheter som de tidigare trott sig vara ensamma om (Gemzöe, 2002: 46). Detta lyfts fram som en viktig del i den feministiska kampen eftersom det anses finnas en grundläggande konflikt mellan könen på grund av mäns överordning (Gemzöe, 2002: 48). Genom att sätta ord på sina upplevelser kan kvinnor analysera samt förstå dem ur ett större sammanhang och därmed tillsammans skapa politiska strategier för att nå förändring. Att utbyta erfarenheter och upplevelser av hur det är att leva som kvinna i ett patriarkat ger också en stark gemenskap och ett systerskap som är vitalt för att kampen mot den gemensamma fienden, patriarkatet, ska kunna fortgå (Gemzöe, 2002: 46). Att samlas i separatistiska sammanhang och i allmänhet att bygga relationer med andra kvinnor är således ett direkt hot mot den manliga överordningen och det patriarkala samhället.

5.3 Interaktionsritualer

Teorin om interaktionsritualer är framförallt en teori om situationer och syftar till att belysa och förstå de interaktionsprocesser som sker mellan människor. Randall Collins (2004: 3) menar att genom att förstå dessa processer kan vi också förstå viljan till förändring, känslan av solidaritet och andra känslomässiga upplevelser, något som är högst relevant i denna studie. En interaktionsritual behöver inte vara av formell karaktär, utan begreppet syftar till att omfatta alla former av situationer där människor är fysiskt närvarande på samma plats, en

plats som på något sätt avgränsas mot omvärlden. Collins (2004: 48ff) menar vidare att den fysiska närvaron är central för att ritualer ska äga rum eftersom det rör sig om dynamiska processer där kommunikation mellan deltagarna är vital. Utbytet och samspelet försvåras utan fysisk närhet – dock exemplifieras detta enbart med scenarion där ursprungsaktiviteten vanligtvis genomförs under former där människorna är fysiskt närvarande, vilket väcker frågor kring huruvida teorin kan appliceras på rent internetbaserade interaktionsprocesser. Ytterligare faktorer som utgör kärnan i en interaktionsritual är att personerna som är involverade fokuserar på samma objekt eller aktivitet och att de genom kommunikation blir medvetna om sitt gemensamma fokus. Den delade uppmärksamheten och kommunikationen kring denna ger sedan en gemensam känsloupplevelse kopplad till den företagna aktiviteten, en känsla som förstärks och driver ut andra känslor ur gruppen. Detta händelseförlopp beskrivs som en dynamisk process som fortlöper kontinuerligt under hela interaktionsritualen (Collins, 2004: 48).

Emotionell energi

Interaktionsritualer kan vara mer eller mindre lyckade men i de fall då processen fungerar väl genererar den en positiv känsla till gruppen. Den långvariga effekten av en sådan interaktionsritual kallas för *emotionell energi* och syftar till de över tid bestående känslor som gruppen upplever kopplade till interaktionen (Collins, 2004: 108). En hög emotionell energi ger individen och gruppen självförtroende och gör dem entusiastiska inför att fortsätta interagera. Positiva känslor skapar i sin tur en känsla av tillhörighet och solidaritet med gruppen (Collins, 2004: 107f). I de fall då interaktionsritualen skapar låg emotionell energi, som en konsekvens av en negativ upplevelse av processen, genereras istället brist på självförtroende och en svag känsla av grupp tillhörighet (Collins, 2004: 107f). Ytterligare en effekt av den emotionella energin, i de fall då den är hög, är att individen och gruppen upplever en känsla av vad som är moraliskt rätt och fel. Den sinnesstämningen skapar en moralisk solidaritet som kan få positiva effekter i form av kärleksfulla och altruistiska handlingar men även negativa konsekvenser i form av misstänksamhet och fördömanden gentemot andra individer eller grupper (Collins, 2004: 109).

5.4 Politiskt deltagande

Politiskt deltagande åsyftar de handlingar som en individ genomför i syfte att påverka eller förändra något på en kollektiv nivå (Amnå, 2008: 15). För att förstå det politiska deltagandet används i den här studien Erik Amnås (2008) definitioner av *politiska sfärer*, som hänvisar till de olika politiska arenorna i det offentliga samt det privata rummet. Det finns fem olika sfärer,

varav den *offentliga sfären* innefattar den medborgerliga rösträtten, *marknadssfären* det politiska agerandet i egenskap av konsument och den *livspolitiska sfären* som åsyftar individens privata handlingar som äger rum i vardagen med avsikt att förändra något större (Amnå, 2008: 39f). De två sfärer som har legat till grund för den här studiens analys, den *civila sfären* och den *personliga sfären*, redogörs för mer utförligt nedan.

Den civila sfären

Det finns många möjligheter för ett politiskt deltagande i den *civila sfären*, som kan vara av mer eller mindre organiserad karaktär, ske enskilt eller kollektivt samt pågå under varierande tid. Här uppstår det politiska deltagandet underifrån men kan samtidigt begränsas eller styras på olika sätt av statens regleringar för att påverka civilsamhället. Exempel på olika aktiviteter i den civila sfären är partier, olika former av föreningar eller organisationer, volontärarbete, namninsamlingar och sociala rörelser (Amnå, 2008: 39ff). Typiskt för engagemang i denna sfär är att det skapas utifrån en gemenskap gällande exempelvis intressen, idéer eller identitet (Amnå, 2008: 39). Arbetarrörelsen och kvinnorörelsen är några exempel som agerar på denna arena och de karaktäriseras även av en jämlikhetsprincip, som både har varit tänkt som ett krav och som något som ska genomsyra den egna organiseringen (Amnå, 2008: 46).

Den personliga sfären

Att underhålla samt utveckla ett politiskt intresse eller kunnande sker i den *personliga sfären* genom att exempelvis delta i diskussioner, ta del av nyheter eller delta i aktiviteter som på kan bidra till att ge en ökad kunskap om eller förståelse för samhället och politiken. Här är det mycket svårt att definiera vad ett politiskt intresse eller kunnande innebär, då det ofta har varit nära förknippat med partipolitiken. Gemensamt för all form av politiskt deltagande inom den personliga sfären är dock att det sker bortom det offentliga (Amnå, 2008: 40).

6 Metod

Den kvalitativa forskningens huvudsakliga mål är att förstå den sociala verkligheten såsom människorna i ett specifikt sammanhang tolkar den samt få en bild av de villkor och motiv som människorna i den sociala miljön förhåller sig till (Ahrne & Svensson, 2011: 10; Bryman, 2012: 341). Då syftet med denna studie var att förstå kvinnornas motivation till att engagera sig i tjejjourens ideella verksamhet har en kvalitativ ansats varit väl lämpad eftersom detta erbjuder möjligheter att förstå värderingar, åsikter, upplevelser och beteenden i den kontext som tjejjouren utgör (Bryman, 2012: 372; Eriksson-Zetterquist & Ahrne, 2011: 36).

En vanlig kritik mot kvalitativ forskning är att den är alltför subjektiv och inte skapar några möjligheter till generaliseringar eller mer allmänna resonemang (Bryman, 2012: 368) samt att det endast ger en begränsad bild av det fenomen som ämnas undersökas (Eriksson-Zetterquist & Ahrne, 2011: 56). Detta stämmer förvisso till viss del men ansatsen erbjuder istället unika möjligheter att förstå personliga erfarenheter och mindre grupper på ett mer djupgående och nyanserat plan (Bryman, 2012: 371), något som är svårt att uppnå utan en kvalitativ ansats.

6.1 Semistrukturerade intervjuer

Metoden som har tillämpats i denna studie är *semistrukturerade intervjuer*, en form av intervju som utgår från ett tydligt fokuserat syfte samtidigt som det finns utrymme för stor flexibilitet (Bryman, 2012: 415f). Denna frihet har exempelvis använts genom möjligheten till följdfrågor, så att intervjupersonerna har kunnat utveckla eller förtydliga sina resonemang, eller genom att intervjupersonernas svar har kunnat styra riktningen på intervjuerna. En faktor att ha i åtanke är att intervjuer ofta ger en begränsad bild av verkligheten men om metoden är väl genomförd kan den skapa möjligheter för goda insikter i det studerade fenomenet (Eriksson-Zetterquist & Ahrne, 2011: 36f). Då syftet med denna studie har fokuserats på motivationen bakom kvinnornas engagemang i tjejjouren har denna metod varit väl lämpad eftersom den har gett möjlighet att på förhand reflektera kring samt konstruera teman och mer eller mindre specifika frågor för att kunna fånga in de aktuella aspekterna.

6.2 Genomförande och kodning

De enskilda intervjuer som ligger till grund för studien har genomförts utifrån en intervjuguide (se bilaga) och samtliga intervjuer har tagit runt 1 timme. Intervjuguiden har utformats med utgångspunkt i studiens syfte samt den tidigare forskning som finns på området. Två av intervjuerna har genomförts i intervjupersonernas respektive hem, en har ägt rum på personens jobb och den fjärde genomfördes i tjejjourens lokaler. Att intervjupersonerna känner sig bekväma och att det är enkelt för dem att ta sig till platsen för intervjun är viktigt och därför har det fungerat väl att genomföra intervjuerna på dessa platser, i vissa fall på initiativ från intervjupersonerna själva och i vissa fall efter att de samtyckt till mitt förslag av plats.

Samtliga intervjuer har inletts med en redogörelse för studiens syfte samt intervjupersonernas rättigheter och mina skyldigheter som forskare. Därefter har några standardfrågor rörande personernas ålder, sysselsättning samt hur länge de varit engagerade i tjejjouren ställts. Detta dels för att få en uppfattning om vilka intervjupersonerna är och dels för att få igång samtalet

och förhoppningsvis skapa en bekväm stämning. Intervjuerna har följt de teman som på förhand konstruerats i intervjuguiden och ytterligare följdfrågor har ställts när intervjupersonernas svar behövs förtydligas eller när de nämnt något som kunnat vara av relevans för denna studie.

Bearbetning av material

Med deltagarnas samtycke har intervjuerna spelats in och sedan transkriberats för att underlätta bearbetningen av materialet. För att strukturera upp samt tematisera intervjuerna har tillvägagångssättet *kodning* använts. Genom kodning är det möjligt att kategorisera materialet så att diverse mönster, teman eller begrepp går att urskilja (Jönsson, 2010: 56). Detta kan ske både genom att på förhand tänka över samt lyfta fram intressanta teman och genom att gå igenom intervjumaterialet efter att samtliga intervjuer genomförts (Jönsson, 2010: 56). Gällande den här studien har en kombination av dessa tillvägagångssätt applicerats, då intervjuguiden har utformats med studiens syfte i åtanke samtidigt som ett öppet sinne samt möjlighet till att i efterhand omvärdera och skapa nya teman har eftersträvat. Att arbeta med materialet på detta sätt har exempelvis gett möjlighet att ge samtliga intervjupersoner lika stort utrymme i studiens slutform samtidigt som inspelning och transkribering av intervjuerna gett materialet en högre kvalitet (Jönsson, 2010: 57).

6.3 Tillförlitlighet

För att granska samt belysa en studies tillförlitlighet används vanligtvis begreppen *validitet*, och *reliabilitet* (Bryman, 2012: 352). Begreppen kan vara en aning problematiska att applicera på kvalitativ forskning, då båda begreppen härstammar från en kvantitativ ansats och därmed utgår från något andra kunskapspremisses. Validitet syftar till att belysa huruvida det som ”mäts” i undersökningen stämmer överens med det uttalade syftet medan reliabilitet belyser huruvida studien är möjlig att återupprepa (Bryman, 2012: 352). I en kvalitativ studie som denna blir målet något annorlunda, då fokus har legat på att ha en tydlig koppling mellan syfte, problemformulering och studiens genomförande för att sedan mynna ut i att de resonemang och slutsatser som dras ska vara väl förankrade i intervjupersonernas svar (Bryman, 2012: 353).

6.4 Förförståelse

Tidigare kunskap och förförståelse för ett område eller ämne kan på olika sätt påverka en forskningsprocess. Gällande den här studien är det av vikt att förtydliga att jag själv inte har några egna praktiska erfarenheter av tjejjourens arbete men att jag har vänner och bekanta

som är engagerade i organisationen. Utöver detta delar jag även tjejjourens ideologiska och feministiska utgångspunkt på ett personligt plan, något som kommer att påverka mitt sätt att ta mig an denna studie. Dessa två aspekter kan ses som nackdelar i bemärkelsen att jag inte har ett lika öppet sinne som jag hade kunnat ha utan är färgad av mina tidigare kunskaper om ämnet. Trots detta kan min förförståelse också ge positiva effekter då studien syftar till att belysa och förstå motivationen bakom de unga kvinnornas engagemang i rörelsen, en motivation som kan ha sin grund i eller vara kopplad till feminismen. Då jag har en del kunskaper om feminism sedan tidigare finns det en större möjlighet för mig att möta intervjupersonerna där de befinner sig samt ställa frågor som återkopplar till ämnet. Således kan min förförståelse vara både positiv och negativ för studien, något som är svårt att förutse eller styra över. Då är en medvetenhet kring förförståelse och eventuella effekter av denna värdefullt eftersom min utgångspunkt som forskare blir tydligare samtidigt som jag själv är medveten om de omständigheter som jag måste förhålla mig till under forskningsprocessen.

6.5 Forskningsetiska överväganden

Forskning är nödvändigt för att samhället ska utvecklas och tillskansa sig ny kunskap, vilket innebär att det närmast är en skyldighet gentemot samhället och medborgarna att bedriva forskning (Vetenskapsrådet, 2002: 5). Samtidigt som det finns ett behov av ny forskning är det också viktigt att vissa etiska principer tas i beaktande innan, under och efter en forskningsprocess.

Inledningsvis är det av yttersta vikt att de personer som har deltagit i studien har fått information om undersökningens syfte och innehåll samt att personerna är väl införstådda med att deltagandet är frivilligt och kan avbrytas när som helst under studiens gång (Vetenskapsrådet, 2002: 7). Det finns även ett *samtyckeskrav*, som förutsätter att de personer som lämnar information till studien godkänner sin medverkan (Vetenskapsrådet, 2002: 9) samt ett *konfidentialitetskrav* som betonar vikten av att personliga och/eller känsliga uppgifter förblir anonyma (Vetenskapsrådet, 2002: 11). Till sist finns det även ett *nyttjandekrav* som innebär att de uppgifter som insamlats från och om enskilda personer enbart får användas i vetenskapligt syfte i den aktuella studien (Vetenskapsrådet, 2002: 14).

De fyra principer som berörts ovan bildar tillsammans det som kallas för *individskyddskravet*, vars syfte är att skydda individens rättigheter i förhållande till forskningen (Vetenskapsrådet: 2002: 5). Denna studie har förhållit sig till dessa principer genom att noggrant ha informerat intervjupersonerna om undersökningens syfte och upplägg samt betonat att det alltid är

möjligt att låta bli att svara på frågor eller avbryta sitt deltagande i studien. Informationen gavs både vid den inledande kontakten med intervjupersonerna och innan påbörjandet av varje enskild intervju, för att försäkra att personerna kände sig bekväma, trygga och välinformerade.

Andra faktorer som kan göra en studie etiskt tveksam är huruvida det ämne som ämnas undersökas kan väcka svåra och tunga känslor eller minnen till liv hos de människor som deltar i undersökningen. Detta är oerhört viktigt att reflektera kring, speciellt inom ett område som socialt arbete som riktar sig till utsatta grupper. Gällande den här studien finns det en möjlighet att ämnet kan vara kopplat till svåra känslor men det är inte dessa eventuellt personliga minnen som är huvudfokus. Genom att ha strävat efter att vara följsam och lyhörd inför intervjupersonerna samt ett tydligt informerande om studiens syfte kan således undersökningen anses vara etiskt försvarbar.

6.6 Urval

Enskilda kvalitativa intervjuer på runt 1 timme har genomförts med fyra kvinnor i åldrarna 23-30 år som alla är ideellt engagerade i en tjejjour i Sverige. Deltagarna i studien har valts ut genom ett så kallat *målstyrt urval*, där personerna väljs ut genom sin direkta koppling till den aktuella forskningsfrågan (Bryman, 2012: 350). I det här fallet innebär det att intervjupersonerna kontaktats och valts ut i egenskap av sitt ideella engagemang i tjejjourens verksamhet. För att så snart som möjligt komma i kontakt med personer som var intresserade av att delta i en intervju kontaktade jag tre tjejjourer via mejl för att informera om syftet med studien samt framföra en förfrågan kring huruvida det fanns personer inom deras verksamhet som skulle vilja vara med i en intervju. I mejlet informerade jag om studiens syfte, hur ett eventuellt deltagande skulle se ut samt förklarade de rättigheter, exempelvis anonymitet, som gäller under ett deltagande i en forskningsstudie. Som svar på detta hörde tre personer av sig till mig via mejl och anmälde sitt intresse för en intervju. På grund av den begränsade tid som denna studie har haft till förfogande var det av yttersta vikt att få tag i en fjärde intervjuperson så snart som möjligt, vilket ledde till att jag kontaktade en person i min bekantskapskrets som är engagerad i tjejjouren och hon samtyckte till att delta.

Intervjupersonerna

Nedan följer en kort presentation av de fyra intervjupersonerna och deras sysselsättning samt hur länge de har varit ideellt engagerade i tjejjourens verksamhet. Samtliga personer

definierar sig som kvinnor och deras namn har ändrats och informationen har anonymiserats för att de inte ska kunna identifieras.

Sara är 25 år och studerar ett masterprogram samt bor i en större stad i Sverige. Hon har varit engagerad i sin nuvarande tjejjour i ca 7 månader och har innan dess varit engagerad i en tjejjour i en annan stad.

Frida är 30 år och bor samt arbetar i en större stad i Sverige. I den nuvarande tjejjouren har hon varit engagerad i ungefär 3 månader men hon har sedan tidigare mycket erfarenhet av att arbeta ideellt både med unga personer, miljö och med djurrätt.

Elsa är 23 år och bor samt arbetar i en större stad i Sverige. Hennes ideella engagemang i tjejjouren började för några månader sedan och utöver tjejjouren har hon även börjat med ett annat volontärprojekt.

Agnes är 25 år och studerar ett kandidatprogram samt bor i en större stad i Sverige. Hon har varit engagerad i tjejjouren i ungefär 1,5 år och är sedan mars 2015 även ordförande i den lokala tjejjourens styrelse.

7 Resultat och analys

Genom de intervjuer som har genomförts med de fyra kvinnorna har en bild av vad som motiverar dem till ideellt tjejjoursarbete börjat ta form. Den analys som har genomföras varvar empiri med teori i ett försök att skapa en tydlig samt dynamisk bild av studiens resultat, liksom en förståelse för hur materialet kan tolkas utifrån det teoretiska ramverket. De fyra huvudteman som använts som utgångspunkt är: att hjälpa andra, att hjälpa sig själv, systerskap och politiskt deltagande. Dessa tre teman har valts ut eftersom samtliga intervjupersoner har berört dessa ämnen, om än på olika sätt och i olika stor utsträckning. Målet har därmed varit att lyfta fram de motivationsfaktorer som intervjupersonerna själva anser är viktiga samt försöka förstå dessa utifrån studiens teoretiska ramverk. Ett fjärde temat, politiskt deltagande, har valts ut eftersom tidigare forskning visar att det finns ett samband mellan politiska värderingar och ideellt arbete, vilket gör det relevant att resonera kring på vilket sätt ideellt tjejjoursarbete kan förstås ur ett perspektiv om politiskt deltagande.

Analysen har strävat efter att belysa de mönster som kunnat ses i intervjupersonernas beskrivningar men också att låta deras individuella skillnader få ta plats, vilket lett till att de olika kvinnorna tagit olika stor plats under analysens gång.

7.1 Att hjälpa andra

Intervjupersonerna beskriver på olika sätt vad de tycker att ideellt arbete betyder för samhället och för människan, samt varför de själva väljer att engagera sig. Gemensamt för alla fyra är att de lyfter fram viljan att hjälpa andra utan att be om något i gengäld. Att ge av sin tid och sitt engagemang ses som något värdefullt och viktigt, något som gör skillnad både för de människor som blir hjälpta och för samhället i stort. Nedan beskriver Elsa vad hon menar är kärnan i det ideella arbetet.

Mm. Att ge andra människor hopp. Det är nog grunden i allting, att om alla får en gnutta hopp så kan det ändra deras värld, det kanske inte ändrar resten av världen men det kan ändra deras värld lite i alla fall. Om jag ser dem eller om jag pratar med dem eller bara ger dem lite av min kärlek så kan de bli glada för det. Så... mm, att de får hopp.

Att försöka ge hopp genom tjejjourens arbete rör sig främst om att lyssna, ge stöd och uppmuntran till de unga personer som vänder sig till organisationen. Det framgår tydligt hos samtliga intervjupersoner att unga tjejers situation och livsvillkor är något som engagerar dem och de lyfter på olika sätt fram hur svårt det kan vara att leva som ung tjej. Elsa, Frida och Sara menar bland annat att det finns mycket press på unga tjejer att se ut och vara på ett visst sätt och att detta framgår tydligt i många av de frågor som kommer in till tjejjouren, exempelvis frågor om vikt, bröst och menstruation. Detta kan förstås utifrån Hirdmans (2001: 44) resonemang kring den kvinnliga könsrollen och de regler och förväntningar som finns både kring kvinnans kropp och person. Det ouppnåeliga ideal som skapas av genussystemet ger den känsla av otillräcklighet som intervjupersonerna beskriver att de möter hos många av tjejerna som hör av sig till tjejjouren. Här lyfter exempelvis Sara och Elsa fram vikten av att agera normbrytande i mötet med tjejerna och de beskriver hur de aktivt arbetar med att ifrågasätta själva frågan snarare än att, som Sara uttrycker det, ge ett svar på vad ett ”normalt BMI är”. Den press som unga tjejer utsätts för gällande hur de ska vara och agera i egenskap av kvinnor blir också en form av dubbelbestraffning där de dels nedvärderas i egenskap av kvinnor och dels skuldbeläggs eftersom de inte når upp till idealbilden av vad en kvinna ska vara (Hirdman, 2001: 44; Gemzöe, 2002: 45). Förväntningarna, pressen och skuldbeläggandet är en del av den utsatthet och underordnade position som unga tjejer lever med, vilket är en av anledningarna till att intervjupersonerna valt att engagera sig för gruppen unga tjejer. Deras engagemang blir ett sätt att både belysa den problematik som finns och erbjuda hjälp till enskilda tjejer.

Utsattheten

Förutom frågor kring kropp och utseende berättar Agnes att många som hör av sig till tjejjouren har blivit utsatta för våld eller övergrepp, främst av cismän. Mycket av den problematik som tjejjourer och kvinnojourer möter menar hon grundar sig i de ojämlika strukturer som finns i samhället. Både Agnes och de övriga intervjupersonerna lyfter fram cismäns överordnade position i samhället som en viktig orsak till att tjejjourens arbete är så betydelsefullt och menar att denna maktobalans tar sig uttryck på flera olika sätt. I citatet nedan berättar Sara om sina observationer och upplevelser av att ha haft en tjejgrupp i en grundskola.

Det verkade som det, de sa väldigt mycket såna saker som antydde på att, dels att de tyckte att det var väldigt skönt att det bara var tjejer och sen så när vi pratade om olika saker, stress och allt vad det nu kunde vara och att vara nervös inför att prata inför klassen och såna grejer så kom det upp ofta att... De pratade inte så mycket om killar liksom, alltså just i form av mer såhär kärlek eller att vara kär, det var de inte så intresserade av att prata om men mer att de tyckte det var jobbigt att typ hålla en presentation för att det alltid var killarna som skrattade eller pratade eller viskade om olika saker. Och såna saker som kom upp som gjorde att de tyckte det var skönt att bara vara med tjejerna liksom. Så det var roligt. Att vi kunde göra det liksom.

Tjejerna som deltog i Saras tjejgrupp berättade att killarna i klassen gjorde dem stressade eller nervösa genom att på olika sätt förlöjliga dem eller vara elaka. Sådana situationer är tydliga exempel på när den överordnade gruppen, i det här fallet killarna, utövar makt genom att på olika sätt göra tjejerna obekväma och därigenom hävdar och upprätthåller de sin maktposition (Hirdman, 2001: 69f). Att tjejjouren anordnar grupper där tjejerna förhoppningsvis kan känna sig trygga samt få möjlighet att diskutera de tankar och känslor de har blir därför ett sätt att stärka dem både som individer och som grupp. Just styrkan i att känna samhörighet med andra kvinnor är något som radikalfeminismen lyfter fram som centralt i kvinnokampen och delandet av erfarenheter och tankar blir ett sätt för tjejerna att knyta an till varandra och känna sig mindre ensamma (Gemzöe, 2002: 46ff).

Ur ett interaktionsteoretiskt perspektiv kan tjejgruppsträffarna ses som en interaktionsritual där den gemensamma uppmärksamheten riktas mot samtalet och utbytet mellan de involverade individerna (Collins, 2004: 48). När tjejerna i gruppen berättar att de uppskattar gruppträffarna, och den möjlighet de erbjuder att få prata fritt utan att killarna avbryter dem, så kommuniceras den gemensamma känsloupplevelsen mellan gruppens medlemmar och till Sara. Då tjejerna i det här fallet har kommunicerat en positiv upplevelse leder det till en hög emotionell energi som skapar en gruppstillhörighet och entusiasm inför den gemensamma

aktiviteten, en samhörighet som kan tänkas förstärkas ytterligare av att tjejerna får dela upplevelser av förtryck istället för att känna sig ensamma i sina erfarenheter (Collins, 2004: 48; Gemzöe, 2002: 46). Från ett radikalfeministiskt perspektiv är den här formen av utbyte mellan kvinnor både en källa till gemenskap och till politisk kamp, något som vi kommer att återkomma till senare i analysen (Gemzöe, 2002: 46). Dessa positiva känslor och den höga emotionella energin som bildas i mötet mellan tjejerna och Sara blir på grund av dessa aspekter en stark motiverande faktor för henne och något som hon återkommer till upprepade gånger under intervjun. Känslan av att det arbete som Sara och de andra intervjupersonerna utför är viktigt och ger någonting till de unga tjejerna lyfts gång på gång fram som det absolut viktigaste och mest motiverande i deras ideella arbete. Både Frida och Elsa uttrycker flera gånger att om de lyckas ändra situationen för en enda person så är det nog för att deras engagemang ska vara värt det. Men att hjälpa enskilda individer kan ge större effekter än vad vi först tror, vilket kommer att diskuteras i nästa del av denna studie.

Hjälp till en är hjälp till flera

Vid första anblick kan tjejjourens huvudsakliga arbete, såsom chatt- och mejlkontakt med stödsökande, uppfattas som väldigt individriktat. Vilket till viss del stämmer, då Sara och Agnes talar mycket om vikten av att uppmärksamma den enskilda personens känslor och upplevelser av en situation eller ett problem. Å andra sidan lyfter Frida fram att stöd till en person även kan ge effekter på dennes omgivning.

Nä men det var det jag sa innan lite tror jag! Att om man bara ändrar, om man gör det lite, lite bättre för en individ, och ger den här individen kanske lite mer att tro på, liksom. Ehm... i form av stöd och information och bara såhär. Så tror jag att det påverkar många fler runtomkring den här personen också. Det blir som en kedjeeffekt, lite pay it forward-aktigt liksom.

Hon menar således att om en person känner sig stärkt eller blir tryggare i sin livssituation genom stöd från tjejjouren så kan det även påverka människor i dennes omgivning. Detta kan förstås utifrån resonemanget om att kvinnan är en del i upprätthållandet av sin egen underordning eftersom hon sedan barndomen har skolats in i den patriarkala ideologin, vilket leder till att hon blivit en del i *självklarheten* (Hirdman, 2001: 75; Gemzöe, 2002: 47). Tjejjers och kvinnors underordnade position blir därför något som de själva internaliserat, något som kan upplevas som ”naturligt” samt oundvikligt och som de är dömda att leva efter under resten av sina liv. Stöd och uppmuntran till enskilda personer kan i det här sammanhanget kanske förändra den självklarhet som upplevs gällande den egna underordningen, en förändring som tjejgrupperna kan bidra till genom att skapa gemenskap. Även det

normkritiska tänkande som Sara och Elsa beskriver under sina intervjuer kan kanske öppna upp för nya tankar och möjligheter gällande tjejernas kropp och person. Genom att få enskilda tjejer att tänka annorlunda kring sin livssituation kan de känna sig stärkta och därmed hjälpa, stötta och inspirera andra i sin omgivning genom att dela erfarenheter och strategier. Att arbeta med enskilda tjejer kan med andra ord ge långt större effekter än vi först tror och intervjupersonernas engagemang kan därmed inte bara göra skillnad för en enskild person utan också för samhället. Det samhällsengagemang och den politiska drivkraft som på olika sätt finns hos de fyra intervjupersonerna är något som vi kommer att återkomma till senare i analysen.

Den omhändertagande kvinnan

Att hjälpa unga tjejer är en grundläggande del i intervjupersonernas motivation till sitt ideella arbete och i texten ovan har olika aspekter av unga tjejers villkor redogjorts för utifrån Sara, Frida, Agnes och Elsas tankar och funderingar. Men att engagera sig för andra, att hjälpa och ta hand om, är egenskaper och aktiviteter som ofta kopplas samman med en traditionellt kvinnlig könsroll (Hirdman, 2001: 85). Frågan är om det kan vara så att intervjupersonernas egen könsidentitet och de normer som omfattar denna är en motivation, eller bidragande orsak, till det ideella engagemanget? I vårt dikotomt könade samhälle skapas visserligen mannen till den starke men samtidigt finns det förväntningar på kvinnan att hon ska ta hand om man, hem och barn (Hirdman, 2001: 85). Dessa egenskaper kopplas samman med uppfattningen att kvinnan föder barn och därmed har en skyldighet och även fallenhet för att agera omhändertagande. En välfungerande kvinna blir således en kvinna som lever upp till dessa normer och på olika sätt agerar uppoffrande eller ger av sig själv och sin tid till andra människor. Att engagera sig i tjejjouren och erbjuda stöd till unga tjejer kan således ses som ett uttryck för den samhälleliga könsnorm som intervjupersonerna socialiserats in i. Agnes lyfter fram de här normerna genom att peka på att det enligt henne finns ett antagande eller en förväntan om att kvinnorätsorganisationer ska arbeta utan ekonomisk ersättning. Detta blir enligt henne problematiskt då både kvinnors kunskaper och arbete ofta nedvärderas istället för att ges den status det förtjänar – den status som mäns arbete och kunskap får. Det som Agnes beskriver kan ses som en förlängning av föreställningen om den omhändertagande kvinnan, där vårdandet av andra inte bara ses som något som sker naturligt för kvinnan utan också som något alturistiskt som bör och ska ske utan egen vinning. Trots att det kan finnas samband mellan den kvinnliga könsrollen och kvinnornas ideella tjejjoursarbete är deras engagemang också ett uttryck för motstånd och uppror mot samhällets patriarkala normer. Att samla

kvinnor i grupp och engagera dem för andra kvinnor, på sina egna villkor, är en radikalfeministisk tradition som har använts för att vidga kvinnors privata och politiska spelrum (Gemzöe, 2002: 46ff). Därmed kan vi se att Agnes, Elsa, Sara och Fridas upplevelser av att leva som kvinnor i vårt samhälle troligtvis har påverkat deras sätt att vara, något som kan ha influerat deras engagemang i tjejjouren samtidigt som deras ideella arbete är ett uttryck för motstånd mot just dessa patriarkala samhällsnormer.

7.2 Att hjälpa sig själv

Frida: [...] Jag tror inte att det finns en enda människa som kanske gör ideellt arbete *endast* för andra människor, eller djurs, skull. Jag tror att det finns en liten egen vinning i det också, eller så är det för mig i alla fall. Dels att man får något tillbaka och sen också bara den känslan av att man gör något bra liksom. Alltså det är ju en egoistisk känsla egentligen men... Så är det ju. En form av tillfredsställelse i att hjälpa liksom, på något vis.

Motivationen till att engagera sig ideellt grundar sig inte enbart i en vilja att hjälpa andra utan kan även vara ett sätt för volontärerna att bekräfta den egna personen eller tillfredsställa egna behov. I citatet ovan menar Frida att hon definitivt tycker att ideellt arbete ger något tillbaka till den som är engagerad och att viljan att hjälpa andra är en i grunden ”egoistisk känsla”. Även de andra intervjupersonerna pekar på detta då de berättar att de upplever tjejjoursarbetet som roligt samt givande och Sara menar att hon inte skulle fortsätta vara engagerad om hon ”tyckte att det var svintråkigt och inte gav någonting”. En av orsakerna till att kvinnorna upplever sitt ideella engagemang som så givande kan vara de gemensamma erfarenheter som de delar med de unga tjejerna i egenskap av att vara kvinnor.

Att vara kvinna

Under intervjuerna nämner samtliga fyra att de har valt att engagera sig för just unga tjejer eftersom de själva definierar sig som tjejer, eller kvinnor, och att de därför känner en samhörighet med de personer som tjejjouren riktar sig till. Denna samhörighet kan bland annat tänkas bottna i deras gemensamma erfarenheter av att leva som kvinnor, vilket gör att engagemanget för unga tjejer blir ett sätt att engagera sig för sitt yngre jag. Detta är något som uttrycks tydligt hos intervjupersonerna i citaten nedan.

Elsa: [...] för att jag kan identifiera mig med dem. Vi har haft samma problem, en del av dem [...].

Frida: För att jag själv definierar mig som det. För att jag har... kanske, eller jag kan relatera kanske, mer till... deras så specifika problem och ah, men du vet, mens och bröst och vikt kanske och... såna grejer liksom.

I citaten kan vi se hur de båda intervjupersonerna lyfter fram att de har egna upplevelser av de problem som många unga tjejer möter och att detta skapar en större förståelse för unga tjejers specifika situation. Senare under intervjun berättar Frida också att hon vill vara det vuxna stöd som hon själv ofta saknade när hon var ung. Här skiljer sig Elsas och Fridas resonemang åt, båda två lyfter fram egna upplevelser som en motiverande faktor men i Elsas fall beskriver hon det som att hon vill ge andra den trygghet som hon själv har upplevt medan Frida snarare vill ge ungdomar det hon själv känt att hon saknat under sin barndom. Deras motivation utgår således från vitt skilda premisser men tar sig uttryck på liknande sätt, i en vilja att förändra.

Det här sättet att tala om sin egen koppling till gruppen som ska hjälpas för tankarna till att det finns någon form av gemensam nämnare för många, eller alla, personer som könas som kvinnor och tjejer. Detta kan förstås både utifrån Hirdmans (2001: 6) genussystem och radikalfeminismen (Gemzöe, 2002: 45), som båda menar att alla kvinnor är underordnade män just i egenskap av att vara kvinnor. Den underordning och utsatthet som det innebär att vara kvinna kan därmed i någon mån ses som universell för alla som könas som kvinnor, även om det finns andra strukturer och aspekter som påverkar upplevelsen. Att stötta och hjälpa unga tjejer för att försöka förbättra deras livssituation på olika sätt blir därmed ett sätt att försöka förbättra sin egen livssituation. Detta märks inte minst genom Elsas beskrivningar, då hon vid flertalet tillfällen berättar att hon känner att hon får en starkt självkänsla samt blir tryggare i sig själv av att arbeta med tjejjouren:

Ja det är kul, och det ger verkligen något tillbaka också. [...] när de skriver någonting till mig så får jag liksom en chans att visa vem jag är, visa både för mig själv och någon annan hur jag definierar mig. Hur jag vill vara som person, hur jag är mot andra. Och jag kan se själv vilken hjälp jag kan ge till andra. Och det är väldigt fint för mig också för jag får större självförtroende och förstår bättre mig själv. För ibland kan det vara så, jag har massa tankar i huvudet men det blir så klart när jag skriver det svart på vitt, att såhär tycker jag att du ska göra.

I citatet ovan skildrar Elsa tydligt vad hon själv får ut av sitt ideella arbete med tjejjouren och betoningen här ligger på självförtroende och säkerhet. Att Elsa beskriver att hon genom att svara på frågor i tjejjouren får möjlighet att visa hur hon själv definierar sig kan förstås utifrån genussystemet och tanken att själva grunden i denna ojämlika ordning är att kvinnan och mannen byggs upp till varandras motsatspar och att det skapas en maktobalans mellan dessa (Hirdman, 2001: 27ff). En direkt följd av genussystemet blir således att kvinnan alltid existerar i jämförelse med mannen och att hon ständigt formas och definieras i förhållande till och av honom. För att bryta detta destruktiva mönster krävs det att kvinnor organiserar sig, delar erfarenheter och bygger upp ett systerskap utanför männens värld (Gemzöe, 2002: 46ff).

Det Elsa beskriver ovan kan förstås som en process där hon gör just detta, tar makten över sin egen identitet och, för en gångs skull, får möjlighet att själv definiera vem hon är och hur hon är som person. Processen där hon både utvecklar och återskapar sig själv sker således i samspel med de andra volontärerna på tjejjouren och genom kontakten med de personer som vänder sig dit för stöd. Därmed blir det en form av motstånd mot den roll som den normbärande mannen och samhällets patriarkala genussystem har konstruerat åt henne.

7.3 Systemskapet

Det arbete som tjejjouren innebär, i form av chatt och mejlkontakt med unga kvinnor samt jourmöten, är exempel på så kallade interaktionsritualer (Collins, 2004: 48). Mötena är en gruppaktivitet och när kvinnorna sitter jour är de aldrig ensamma utan det är alltid någon annan närvarande som de kan diskutera och interagera med. Denna fysiska närhet och deras gemensamma fokus på att stötta de tjejer som vänder sig till tjejjouren utgör grunden för den interaktionsritual som genererar en gemensam känslomässig upplevelse (Collins, 2004: 48). I det här fallet upplever kvinnorna positiva känslor i anslutning till tjejjoursarbetet, vilket ger en hög emotionell energi (Collins, 2004: 107f) och en känsla av samhörighet och entusiasm gentemot gruppen och jourarbetet. Till exempel så berättar Elsa att hon uppskattar arbetet i tjejjouren eftersom hon får nya vänner genom att vara engagerad och dessutom har hon och de andra jourtjejerna redan mycket gemensamt genom sin vilja att hjälpa andra.

Plus att det är många nya vänner som man får genom tjejjouren. Alla andra tjejer som är där har jag redan något gemensamt med, att vi vill alla hjälpa andra, vi har alla lite extra energi, lite extra kärlek att ge. [...] Och det är så fint att förenas i det.

Förutom den emotionella energi som kvinnorna upplever genom att interagera med de andra jourtjejerna finns det ytterligare en aspekt som spelar en viktig roll i gruppdynamiken. I följande citat berättar Sara om en personlig anledning till att hon uppskattar att vara en del av tjejjouren.

Men sen också, en grej som jag tror gör att jag tycker att det är intressant, som inte har att göra med att jag tycker att det är viktigt så... är väl också att med tjejjouren så är det bara tjejer som är med. Och jag tycker att det är väldigt skönt att såhär att slippa typ vara med män. Alltså jag tycker att det är jätteskönt att vara med tjejer och det är så himla smidigt och liksom, jag vet inte, jag tycker bara att det är väldigt skönt att det är separatistiskt.

Sara beskriver flera gånger under samtalet att hon på många sätt uppskattar just den separatistiska aspekten av tjejjouren och att det är ett starkt skäl till att hon vill vara där. En orsak till detta kan vara hennes upplevelser av att leva som kvinna i ett patriarkalt samhälle

som ger mannen en högre position än icke-män (Hirdman, 2001: 6; Gemzöe, 2002: 45ff). Att leva som icke-man i vårt samhälle innebär därmed att ens existens ständigt formas och definieras i förhållande till och i jämförelse med mannen, utom ens egen kontroll (Hirdman, 2001: 35). Upplevelser av denna underordning och särbehandling i förhållande till män är något som både Sara, Agnes och Frida på olika sätt berättar att de har upplevt. Sara och Agnes berättar om orättvisor i skolan, exempelvis så hade Sara en lärare i idrott som gav samtliga tjejer i klassen VG i betyg, eftersom läraren menade att hon ”inte kunnat se” dem då det fanns fem killar i klassen som tog mycket plats och uppmärksamhet. Agnes i sin tur menar att hon alltid varit uppmärksam på ojämlikt bemötande i klassrummet och att hennes ilska och frustration gentemot ett patriarkalt samhälle förmodligen funnits där långt innan hon började intressera sig för feminism. Frida är inne på samma spår som Agnes och berättar att hennes mamma levde i ett förhållande med en man som förtryckte henne och att det tidigt väckte en ilska mot män, en ilska som så småningom har omvandlats till ett engagemang för bland annat feministiska frågor. Dessa erfarenheter av att på olika sätt bli förtryckta, förbisedda eller bortprioriterade på grund av sitt kön kan tänkas skapa en lättnad över att befinna sig i kvinnoseparatistiska rum och en trygghet i att för en gångs skull få möjlighet att existera och agera mer på sina egna villkor. Att organisera kvinnoseparatistiska forum, såsom exempelvis tjejjouren gör, har sitt ursprung i radikalfeminismen och kan ses som en strategi för att stärka både enskilda kvinnor och systerskapet. Denna form av organisering kan därför ses som ett sätt att göra motstånd mot det patriarkala samhället och den överordnade position som mannen innehar, vilket i slutändan är ett sätt att föra den politiska kampen för kvinnors rättigheter (Gemzöe, 2002: 46ff).

Att hävda sin position

Många tjejjourer är separatistiska och det är enligt både Agnes och Sara något positivt och frigörande. Agnes lyfter fram att många av de unga som vänder sig till organisationen för hjälp har utsatts för våld eller övergrepp av just män och att det därmed kan vara en trygghet för dem att veta att personen som svarar på deras frågor inte är man. Eftersom cismannen innehar en överordnad position i vårt samhälle (Gemzöe, 2002: 45; Hirdman, 201: 6) blir en arena fri från cismän en fristad som kan öka känslan av säkerhet och frihet för de icke-män som upplever ett könat förtryck. Detta framgår också tydligt när Sara pekar på att det för henne är en stor lättnad att vistas i ett kvinnoseparatistiskt rum. Trots att hon menar att hon själv sällan har blivit utsatt för grova former av förtryck så berättar hon att hon upplever att män tar mycket plats i alla sammanhang och att detta sker på bekostnad av kvinnor och andra

icke-män. Att umgås med bara tjejer blir enligt Sara därför en trygghet i sig eftersom hon och de andra som är engagerade i tjejjouren har ett forum att vända sig till där de inte behöver förhålla sig till män. Tjejjouren och andra separatistiska forum där kvinnor och unga tjejer samlas blir således en möjlighet för dem att ta plats och framföra tankar och åsikter som de annars kanske inte får möjlighet att göra, en form av organisering som härstammar från den radikalfeministiska inriktningen (Gemzöe, 2002: 46ff).

Kvinnoseparatistiska sammanhang blir därför ett direkt motstånd mot det som Hirdman (2001: 69f) kallar homosociala situationer, det vill säga sammanhang där män samlas och bekräftar sin egen stereotypa identitet som ett sätt att upprätthålla och stärka sin egen maktposition. Tjejjourens feministiska och kvinnoseparatistiska hållning gör uppror mot denna manliga homosocialitet då de skapar en ny form av social miljö fri från män där de kan diskutera och dela erfarenheter och tankar kring sin livssituation (Gemzöe, 2002: 46ff). Därmed skapar de möjligheten att själva forma och definiera sin identitet, en ny sådan fri från patriarkal underordning. Att omdefiniera den kvinnliga identiteten på det här sättet blir en strategi för att ta makten över sitt eget liv och ett sätt att som grupp hävda sin position gentemot mannen. Att samlas med andra personer som definierar sig som kvinnor, att dela upplevelser kring hur det är att leva som kvinna i dagens samhälle och att få göra detta utan rädsla för att bli skuldbelagd eller nedvärderad av män, blir därmed både en överlevnadsstrategi och en kamp för sin egen rätt att existera.

7.4 Det personliga är politiskt

Viljan att hjälpa andra, att hjälpa sig själv samt systerskap inom tjejjouren är de teman som hittills i analysen har lyfts fram som motiverande faktorer för intervjupersonerna. Men förutom dessa teman går det även att se en politisk grund till kvinnornas ideella engagemang, vilket märks inte minst i deras beskrivningar av sina värderingar, samhället och det ideella arbetets betydelse. I citaten nedan ser vi exempel på när tre av kvinnorna under sina intervjuer berättar om sina personliga värderingar samt varför dessa är viktiga för dem.

Elsa: För att jag tycker att det är fel att vissa föds in i något samhälle som de inte alls förtjänar, jag tycker alla förtjänar samma möjligheter att skapa ett gott liv [...].

Frida: Mm, ja det är jättemånga! Vad ska man säga? Grundläggande värderingar... hm [...] alltså om vi säger såhär, jag är ju feminist, såklart. Men kanske någonstans före feminism så lägger jag för mig... mm... klassism, liksom. Det tror jag är den viktigaste frågan för mig rent personligt.

Agnes: Jag tycker ju att feminismen är grunden, det är typ det jag grundar liksom hur jag ser på samhället och min syn så. Och det är väl samma sak för tjejjouren, det är väl en anledning till att man dras till den här organisationen också. Att man ser att det finns orättvisor i samhället och att man vill förändra någonting och just...[...]

För att förstå denna politiska dimension i intervjupersonernas motivation, och i tjejjourens verksamhet, kan vi använda oss av de olika politiska sfärerna beskrivna av Amnå (2008: 39f). Ett exempel på en sådan sfär är den civila sfären, som utgör den arena där det ideella arbetet äger rum och manifesteras som en form av politiskt deltagande. Det samhällsengagemang som sker i den civila sfären, vilket tjejjourens arbete gör, bottnar i någon form av gemenskap gällande idéer, intressen eller identitet (Amnå, 2008: 39). Hos intervjupersonerna märks denna gemenskap dels genom att alla identifierar sig som kvinnor och dels genom att alla fyra ser sig som feminister och är intresserade av frågor som på olika sätt berör jämlikhet, något som även utgör grunden i tjejjourens organisation. Deras gemenskap visar både att de delar en aspekt av sina identiteter, i egenskap av kvinnor, en idé om hur samhället borde vara och ett personligt intresse för att en förändring ska ske. Denna strävan efter jämställdhet har historiskt manifesterats i ett politiskt deltagande i exempelvis arbetar- och kvinnorörelsen, vilket ytterligare stärker sambandet mellan tjejjouren och denna form av politiskt samhällsengagemang eftersom organisationen har utvecklats ur kvinnojourrörelsen och kampen för kvinnors rättigheter (Amnå, 2008: 46; SOU 2004:59: 55). Mot bakgrund av kvinnorörelsen kan vi se hur tjejjouren i sin organisering använder sig av radikalfeministiska strategier genom att lyfta unga tjejers upplevelser samt skapa forum där de kan få råd från personer som har liknande erfarenheter (Gemzöe, 2002: 46). Själva grundtanken med organisationen kan på så vis ses som en vilja att agera för, med och av kvinnor. Därmed kan tjejjourens grund och intervjupersonernas motivation förstås som ett politiskt deltagande, eftersom det är sprunget ur tankar om och strävan efter jämställdhet, trygghet och lika möjligheter för alla människor.

Målet

Amnå (2008: 15) menar att politiskt deltagande innebär att utföra handlingar med avsikten att förändra något på en kollektiv nivå, vilket i tjejjourens ideella arbete manifesteras genom deras engagemang för att förändra situationen och livsvillkoren för både enskilda tjejer och unga tjejer som grupp, ett tema som berörts tidigare i analysen. Agnes berättar engagerat och utförligt om sina politiska åsikter och sin vilja att bedriva ett tjejjourarbete som är opinionsbildande och bidrar till kampen för kvinnors och transpersoners rättigheter.

Mm... Alltså jag tycker väldigt mycket om tjejjouren, dels för att vi har många olika sätt som vi bedriver verksamheten på, jag känner att vi hela tiden utvecklas och syns mer och hörs mer. Vi är ändå en ganska stark röst, alltså jag tycker det är viktigt med opinionsbildande arbete eller påverkansarbete på politiskt... [...] vi är ju inte bundna till något politiskt parti men vi kan ju fortfarande vara politiska och lyfta problem och driva frågor som handlar om kvinnors rättigheter.

Agnes talar under intervjun om de strukturella orättvisor som finns i samhället och lyfter in en politisk dimension i sitt tjejjoursarbete, vilket exemplifieras i citatet ovan. Hon menar att tjej- och kvinnojourer genom sitt arbete får en unik inblick i den problematik som drabbar framförallt kvinnor och att de därmed kan arbeta för att lyfta deras röster. Att föra en utsatt grupps talan och att bedriva det opinionsbildande arbete som Agnes talar om är ett exempel på det politiska deltagande som äger rum inom den civila sfären (Amnå, 2008: 39).

Politiskt intresse

Det samhällsengagemang som kvinnorna ger uttryck för, som en del i sin motivation till sitt ideella arbete, kan ses som en del i ett politiskt intresse. Att odla eller utveckla ett politiskt intresse är något som kan ske på många olika sätt, exempelvis genom att föra diskussioner eller ta del av ny kunskap eller nya tankar, vilket äger rum i den personliga sfären (Amnå, 2008: 40ff). Här kan vi se ett ständigt utbyte mellan intervjupersonerna, deras tjejjoursarbete och deras personliga liv. Både Elsa och Sara berättar att de upplever att de framförallt har fått utveckla sina tankar och värderingar genom att interagera med personer i sin omgivning, såsom vänner och personer i skolmiljön. Sara lyfter även fram att de erfarenheter hon får genom sitt engagemang i tjejjouren är något som hon kan diskutera med personer i sin omgivning och på så sätt utvecklas vidare. Med andra ord existerar intervjupersonernas politiska intresse även utanför tjejjouren, vilket Amnå (2008: 46) menar är vanligt förekommande då det inte är organisationerna i den civila sfären som skapar samhällsengagemanget utan detta existerar redan i människors personliga sfärer. Ett allmänt intresse och engagemang för samhällsfrågor, vilket Sara lyfter fram under sin intervju, kan således ses som en motiverande faktor i sig samtidigt som tjejjouren blir ett sätt att utveckla och manifesteras detta intresse.

Intervjuerna med Elsa, Sara, Agnes och Frida har visat att egna erfarenheter och den egna identiteten är en ytterst närvarande aspekt av deras ideella engagemang och samhällsintresse. Detta kan tänkas bero på deras gemensamma upplevelser av att leva som kvinna i ett ojämlikt samhälle, något som skapar den identifikation med tjejjourens stödsökande och andra kvinnor som de beskriver (Gemzöe, 2002: 45ff). Därmed kan vi förstå att jämlikhet och unga tjejers

villkor är något som berör dem på ett personligt plan och att tjejjoursarbetet därför blir ett sätt att både hjälpa individer och förändra på en samhällsnivå. För dem blir det personliga politiskt och detta skapar en gemenskap och ett systerskap som motiverar dem att vilja fortsätta kämpa, för sig själv och för andra.

8 Slutdiskussion

Denna studie har försökt att belysa samt förstå några av de faktorer som motiverar de fyra intervjupersonerna till ideellt tjejjoursarbete. De teman som har lyfts fram är viljan att hjälpa andra, att hjälpa sig själv, systerskapet inom tjejjouren samt politiskt deltagande. Resultaten har varit i linje med den forskning som finns sedan tidigare på området, som visar att motivationen till ideellt arbete är ett komplext och flerdimensionellt fenomen. Gällande intervjupersonernas vilja att hjälpa andra har genussystemet fungerat väl för att förstå en av de aspekter som inverkar på deras engagemang, dels genom att belysa strukturella orättvisor, dels genom att de själva identifierar sig med den aktuella gruppen. Just kvinnornas identifikation med de unga tjejer som vänder sig till tjejjouren har visat sig vara en starkt bidragande orsak till deras ideella engagemang, vilket både framgånget genom deras egna beskrivningar och genom den analys som genomförts i denna studie. Gemenskapen kring upplevelsen av att leva som kvinna i ett patriarkalt samhälle tar sig även uttryck i tjejjourens kvinnoseparatism, något som flera intervjupersoner har talat om både i förhållande till de stödsökande tjejerna och till sig själva. Den separatistiska gemenskap som lyfts fram i denna studie har analyserats utifrån en radikalfeministisk infallsvinkel som visat på vikten av kvinnlig organisering och systerskap. Utöver detta har det även förts ett resonemang kring hur tjejjourens arbete och intervjupersonernas motivation kan förstås som en form av politiskt deltagande, där begreppen personlig samt civil sfär har använts för att förstå de olika sociala arenor som utgör miljön för människors politiska deltagande. Intervjupersonernas beskrivningar har här visat att deras politiska intresse både existerar utanför tjejjourens verksamhet och är en del av deras ideella arbete i form av en strävan efter bättre livsvillkor och jämlikhet för alla unga som definierar sig som tjejer. Studien har därmed visat att kvinnornas ideella tjejjoursarbete motiveras av flera olika faktorer och att samtliga av dessa präglas av en politisk dimension eftersom själva essensen i rörelsen är att vidga tjejers och kvinnors rättigheter. Vi har också kunnat se att de patriarkala normer som är uppbyggda för att bryta ned kvinnor i det här fallet förenar dem – och det är i systerskapet som de, explicit eller implicit, finner trygghet och styrka.

Inför framtida forskning

Då denna studie framförallt varit inriktad på de aspekter av kvinnornas motivation som är kopplade till genus och patriarkala strukturer finns det många andra perspektiv som vore intressanta att lyfta i framtida studier. Eftersom människan skapas i interaktion med sin sociala miljö vore det givande att exempelvis lyfta in ett klassperspektiv, något som inte har varit möjligt i denna studie eftersom det har saknats tillräcklig bakgrundsinformation för att kunna göra en analys med ett sådant fokus. Ett klassperspektiv hade dock gett möjlighet att ge en djupare förståelse för de kontextuella faktorer som bidrar till den tolkning av verkligheten som är en starkt bidragande faktor för motivationen till ideellt arbete.

Utöver det vore det även intressant att mer utförligt diskutera värderingar och ideologiska perspektiv med de personer som arbetar i tjejjouren. Den här studien har till viss del lyft kvinnornas feministiska tankar men med ett annat fokus vore det möjligt att belysa personers syn på förhållandet mellan exempelvis medborgare och samhälle. Samtliga intervjupersoner tillskrev ideellt arbete ett självklart och högt värde, vilket kan tänkas vara förknippat med deras människo- och samhällssyn. Det perspektivet har inte varit tongivande i den här studien men inför framtiden vore det intressant att närmare undersöka de personliga och politiska värderingar som utgör ramen för människors handlande.

Socialt arbete

Slutligen vill jag belysa att landets tjejjouurer utför ett mycket tungt och viktigt arbete och att behovet av deras verksamhet är tydligt, vilket vi kan se i exempelvis deras statistik gällande stödkontakter, något som har nämnts i inledningen till denna studie. De unga kvinnor som engagerar sig i tjejjouren gör det av många olika anledningar men gemensamt är att majoriteten av dem varken får ekonomisk ersättning eller befinner sig där i egenskap av att vara professionella. Vad är det då som dessa intervjupersoner ger till de stödsökande tjejerna som tjejerna upplever att de inte kan få, eller inte vill få, någon annanstans ifrån? Det finns kanske inget svar på den frågan men vi kan kanske tänka oss att professionalitet, utbildning och kunnande inte är allt. Det som behövs är också medmänsklighet, bekräftelse gällande svåra känslor och stöd från någon som kanske har upplevt liknande saker. Jag tror att styrkan i tjejjouren ligger i just de gemensamma erfarenheter som många kvinnor har och den ilska, förändringsvilja och det systemskap som detta skapar.

9 Referenser

Ahrne, Göran & Svensson, Per (red) (2011). *Handbok i kvalitativa metoder*. Malmö: Liber AB

Amnå, Erik (2008). *Jourhavande medborgare. Samhällsengagemang i en folkrörelsestat*. Lund: Studentlitteratur AB

Bryman, Alan (2012). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö: Liber AB

Cnaan, Ram A. & Goldberg-Glen, Robin S. (1991). "Measuring motivation to volunteer in human services." *Journal of Applied Behavioral Science*, 27(3): 268-284.

Chen, Katherine K.; Howard Lune & Edward L. Queen (2013). "How values shape and are shaped by nonprofit and voluntary organizations: The current state of the field." *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, 42(5): 856-885.

Clary, E. Gil; Robert D. Ridge; Arthur A. Stukas; Mark Snyder; John Copeland; Julie Haugen & Peter Miene (1998). "Understanding and assessing motivations to volunteer: A functional approach." *Journal of Personality and Social Psychology*, 74 (6): 1516-1530.

Collins, Randall (2004). *Interaction ritual chains*. Princeton, N.J.: Princeton University Press

Eriksson-Zetterquist, Ulla & Ahrne, Göran (2011). "Intervjuer" I Ahrne, Göran & Svensson, Per (red) (2011). *Handbok i kvalitativa metoder*. Malmö: Liber AB

Essen, Johan von (2008). *Om det ideella arbetets betydelse: En studie om människors livsåskådningar*. Uppsala: Uppsala Universitet

Gemzöe, Lena (2002). *Feminism*. Stockholm: Bilda Förlag

Hirdman, Yvonne (2001). *Genus – det stabilas föränderliga former*. Malmö: Liber AB

Hustinx, Lesley; Fernida Handy; Ram A. Cnaan; Jeffrey L. Brudney; Anne Birgitta Pessi & Naoto Yamauchi (2010). "Social and cultural origins of motivations to volunteer. A comparison of university students in six countries." *International Sociology*, 25(3): 350-382.

Jeppsson Grassman, Eva (1997). *För andra och för mig. Det frivilliga arbetets innebörder*. Stockholm: Graphic Systems

Jost, John & Amodio, David (2012). "Political ideology as motivated social cognition: Behavioral and neuroscientific evidence." *Motivation & Emotion*, 36(1): 55-64.

Jönsson, Håkan (2010). *Sociala problem som perspektiv. En ansats för forskning och socialt arbete*. Malmö: Liber AB

RFSL. *Begreppslista*.

<<http://www.rfsl.se/?p=410>> (Hämtad 2015-05-08)

Rodgers, Kathleen (2010). ”’Anger is why we’re all here’: Mobilizing and managing emotions in a professional activist organization.” *Social Movement Studies*, 9(3): 273-291.

Roks (2008). *Roks etiska riktlinje*. Älmeboda: Ekoreklam

Roks (Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer i Sverige) *Jourstatistik 2013*.
<<http://www.roks.se/M%C3%A4ns%20v%C3%A5ld%20mot%20kvinnor/Fakta/statistik/jourstatistik-2010>> (Hämtad 2015-03-22)

Roks (2014). *Roks ser tillbaka på sin historia*.
<<http://www.roks.se/nyheter/2014-05-03/roks-ser-tillbaka-pa-sin-historia>> (Hämtad 2015-06-10)

SCB (Statistiska Centralbyrån). *På tal om kvinnor och män. Lathund om jämställdhet 2014*.
<http://www.scb.se/Statistik/Publikationer/LE0201_2013B14_BR_X10BR1401.pdf>
(Hämtad 2015-05-17)

Socialstyrelsen (2013). *Psykisk ohälsa bland unga. Underlagsrapport till ”Barns och ungas hälsa, vård och omsorg 2013”*.
<<http://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/19109/2013-5-43.pdf>>
(Hämtad 2015-04-21)

SOU 2004:59. *Kvinnors organisering. Betänkande av Utredningen statligt stöd för kvinnors organisering*. Stockholm: Fritze

Tjejjouren. *Tjejjourens historia*.
<<http://www.tjejjouren.se/tjejjourernas-historia-53>> (Hämtad 2015-03-22)

Tjejjouren (2013). *Tjejjourerna hoppar över sommarlovet*.
<<http://www.tjejjouren.se/aktuellt/pressmeddelanden>> (Hämtad 2015-06-10)

Transformering (2015). *Ordlista*. <<http://www.transformering.se/vad-ar-trans/ordlista>>
(Hämtad 2015-06-12)

Unizon (2014). *Om jourerna*.
<<http://unizon.se/om-unizon/om-jourerna>> (Hämtad 2015-03-22)

Unizon (2015). *2000 kvinnor och tjejer stöttade 37 000 kvinnor och tjejer*.
<<http://unizon.se/aktuellt/unizons-medlemsstatistik-2014>> (Hämtad 2015-04-21)

Unizon (2015). *SKR har bytt namn till Unizon*.
<<http://unizon.se/aktuellt/skr-har-bytt-namn-till-unizon>> (Hämtad 2015-06-10)

Vetenskapsrådet (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Stockholm: Vetenskapsrådet
<<http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf>> (Hämtad 2015-03-19)

10 Bilagor

Intervjuguide

Tacka för att personen vill ställa upp och berätta om studiens syfte samt själva intervjuens upplägg. Informera sedan om personens rättigheter och att det är fritt fram att avbryta deltagandet eller avböja att svara på specifika frågor. Om personen inte har några frågor kan intervjun börja.

Personfrågor

Namn och ålder?

Sysselsättning?

Hur länge har du varit engagerad i tjejjouren?

Hur ser dina arbetsuppgifter ut?

Varför valde du att engagera dig i tjejjouren?

Vad driver dig att fortsätta ditt engagemang?

Ideellt arbete

Vad betyder ideellt arbete?

Vilken funktion/nytta har ideellt arbete i samhället?

Vad bidrar ideellt arbete med som andra delar av samhället (t.ex. myndigheter, företag, socialt nätverk) inte kan ge?

Värderingar

Vilka grundläggande värderingar eller åsikter är särskilt viktiga för dig?

Varför är dem viktiga för dig/hur kommer det sig att du har dem?

På vilket sätt tycker du att dina värderingar speglas i samhället i stort?

Hur kommer det sig att du valde att engagera dig i en organisation riktad mot just tjejer (och transpersoner)?

Tjejjouren som organisation

Vad står tjejjouren som organisation för?

Stämmer det överens med dina egna värderingar?

Finns det några perspektiv som du tycker saknas eller något som kan förbättras i organisationen?

Vad bidrar tjejjourens verksamhet med till samhället i stort?

Samhället

Vad skulle du vilja förändra i samhället?

Bidrar ditt ideella arbete till at förändra de aspekterna?

Finns det något mer du vill prata om?

Avsluta med en kort summering (om det är möjligt) samt fråga om personen vill lägga till något eller om något har förbisetts i intervjun. Tacka sedan för deltagandet och säg att personen är välkommen att höra av sig om hen har några frågor eller liknande.